

Museumpark 3 3015 CB Rotterdam
010 4360543 rotterdam.remonstranten.nl

remonstranten Rotterdam

‘Geniet op alle dagen van je leven, die God je heeft gegeven.’ – Prediker 9:9

Inkeer

Gemeente! U heeft me veel verteld. Verteld over wat het leven u gebracht heeft. Hoe u omgaat met het leven. Over pijn en verdriet. En over geluk en geloof. Daar ben ik u dankbaar voor. Wat mij trof was de kracht van uw geloof. En de vele vormen die dat aan kan nemen. Uw persoonlijk geloof. Uw manieren van omgaan met wat het leven brengt. Voorspoed en evengoed tegenspoed. En waar je de kracht vandaan haalt om te dealen met het leven – en de dood. Over vertrouwen in wat groter is dan jezelf. En over je eigen verantwoordelijkheid. Over in verbinding staan met het eeuwige, en de Eeuwige. Ik hoorde u dingen zeggen als: ‘Ik heb vertrouwen dat het goed komt. Vertrouwen in een kracht. En die kracht zou je God kunnen noemen.’ En soms heel hartstochtelijk: ‘Je bent niet alleen!’ Want: ‘God is er altijd. Hij wijst mij wegen. (Maar) Ik moet zelf beslissen of ik die insla.’ Of deze: ‘De mens kan niet zoveel uit zichzelf. En dat hoeft ook helemaal niet. (Maar) je moet je wel zelf open stellen.’ En natuurlijk, daar komt wel wat bij kijken – dat is ook hard werken. Maar zoals een van u zei: ‘Elke dag kun je opnieuw besluiten het anders te doen. Dat vind ik een troostende gedachte.’ En tenslotte, in deze uitspraak van een van u komt veel samen: ‘Ik voel me gedragen.’ Wat wil je nog meer... Dan dat je je gedragen weet?

Bijbellezing 1

Prediker 9:1-12

De vreugde van het leven

91Ik vestigde mijn aandacht op het volgende en heb het onderzocht: Wat de wijzen en rechtvaardigen tot stand brengen, is in de hand van God. Ook hun liefde, ook hun haat. Geen mens kan in de toekomst zien. 2Hij weet alleen dat ieder mens hetzelfde lot wacht. Ben je een rechtvaardige of zondaar, goed en rein of onrein, offer je wel of offer je niet, ben je goed of zondig, durf je makkelijk een eed te zweren of ben je bang een eed te zweren –

Museumpark 3 3015 CB Rotterdam
010 4360543 rotterdam.remonstranten.nl

remonstranten Rotterdam

3alle mensen treft hetzelfde lot. Dat is zo triest bij alles wat de mensen doen onder de zon; en hoe triest ook dat hun hart hun leven lang vol kwaad en dwaasheid is, en dat hun leven eindigt bij de doden. 4Voor wie nog leven mag, is er nog hoop; beter een levende hond dan een dode leeuw. 5Wie nog in leven zijn, weten tenminste dat ze moeten sterven, maar de doden weten niets. Er is niets meer dat hun loont, want ze zijn vergeten. 6Hun liefde en hun haat, alle hartstocht die ze ooit hebben gehad, ging allang verloren. Ze nemen nooit meer deel aan alles wat gebeurt onder de zon.

7Dus eet je brood met vreugde, drink met een vrolijk hart je wijn. God ziet alles wat je doet allang met welbehagen aan. 8Draag altijd vrolijke kleren, kies een feestelijke geur. 9Geniet van het leven met de vrouw die je bemint. Geniet op alle dagen van je leven, die God je heeft gegeven. Het bestaan is leeg en vluchtig en je zwoegt en zwoegt onder de zon, dus geniet op elke dag. Het is het loon dat God je heeft gegeven. 10Doe wat je hand te doen vindt. Doe het met volle inzet, want er zijn geen daden en gedachten, geen kennis en geen wijsheid in het dodenrijk. Daar ben je altijd naar op weg. 11Ik heb onder de zon opnieuw gezien dat niet altijd een snelle hardloper de wedloop wint, een sterke held de oorlog, dat hij die wijs is niet altijd zijn brood heeft, en hij die inzicht heeft de rijkdom, hij die bekwaam is het respect. Zij allen zijn afhankelijk van tijd en toeval. 12Nooit weet de mens wanneer zijn tijd gekomen is: zoals de vissen verraderlijk worden gevangen door de fuik en de vogels door de val, zo wordt de mens verrast door de verraderlijke tijd, wanneer die als een klapnet op hem valt.

Bijbellezing 2

De eerste brief van Johannes 5:7-16 (Heb elkaar lief)

7Geliefde broeders en zusters, laten wij elkaar liefhebben, want de liefde komt uit God voort. Ieder die liefheeft is uit God geboren en kent God. 8Wie niet liefheeft kent God niet, want God is liefde. 9En hierin is Gods liefde ons geopenbaard: God heeft zijn enige Zoon in de wereld gezonden, opdat we door hem zouden leven. 10Het wezenlijke van de liefde is niet dat wij God hebben liefgehad, maar dat hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon heeft gezonden om verzoening te brengen voor onze zonden.

11Geliefde broeders en zusters, als God ons zo heeft liefgehad, moeten ook wij elkaar liefhebben. 12Niemand heeft God ooit gezien. Maar als we elkaar liefhebben, blijft God in

Museumpark 3 3015 CB Rotterdam
010 4360543 rotterdam.remonstranten.nl

remonstranten Rotterdam

ons en is zijn liefde in ons ten volle werkelijkheid geworden. 13Dat wij in hem blijven en hij in ons, weten we doordat hij ons heeft laten delen in zijn Geest. 14En we hebben zelf gezien waarvan we nu getuigen: dat de Vader zijn Zoon gezonden heeft als redder van de wereld. 15Als iemand belijdt dat Jezus de Zoon van God is, blijft God in hem en blijft hij in God. 16Wij hebben Gods liefde, die in ons is, leren kennen en vertrouwen daarop. God is liefde. Wie in de liefde blijft, blijft in God, en God blijft in hem.

Overdenking

‘Het leven heeft mij, Goddank, bijna niets geleerd. Het leven heeft mij veel geleerd, zei de oude sok.’ Wie kent deze tekst? Nee, het is geen bijbeltekst. Geen Bijbelquiz dus. Het is van Nescio. Pseudoniem van J.H.F. Grönloh. En ja, sorry, hij was Amsterdammer. 020. Maar misschien wel de beroemdste kleinschrijver van ons land. En zijn pseudoniem Nescio betekent? Inderdaad, ‘Ik weet het niet.’ En dat spreekt mij aan. Laat mij u daarin meenemen.

Niet weten

Een paar dingen zijn mij duidelijk geworden bij mijn stage in uw gemeente. Een drietal zaken om precies te zijn. Het eerste is al gezegd: ‘Ik weet het niet.’ Dan verkeren we in goed gezelschap. Socrates zou al gezegd hebben: Ik weet dat ik niet weet. Een diep inzicht van de oude Griek. Vijfentwintig eeuwen geleden begon in Athene de Westerse filosofie, en het was direct raakt. *Spot on*, zoals dat tegenwoordig heet. We weten het niet. En u heeft het me soms letterlijk gezegd. Wat ik vermoedde en ook ik bevestigd zag in mijn gesprekken met u: wijsheid komt met de jaren. Ik bedoel het als volgt. Hoe ouder, hoe wijzer – omdat je steeds beter gaat begrijpen dat je het niet weet. En vooral kunt accepteren dat je het niet weet. Daarom is het – zo bezien! – ook niet erg om oud te worden. Je wordt namelijk wijzer.

Zou dat wijzer worden als volgt kunnen gaan? Wanneer je ouder wordt, dan wordt je wereld kleiner. Alles zakt (behalve je tandvlees!), alles krimpt. Je lichaam begint mankementen te vertonen – vroeg of laat, hoe dan ook, er is uiteindelijk geen houden aan. En des te helderder wordt waar het werkelijk om gaat in het leven. Essenties, de kern van

Museumpark 3 3015 CB Rotterdam
010 4360543 rotterdam.remonstranten.nl

emonstranten Rotterdam

de zaak. Zoals mijn vader op zijn ziekbed, kort voor zijn overlijden zei: ‘Wat er echt toe doet in het leven? Dit... Hier...’ En daarmee bedoelde hij de mensen om zich heen. Meer was het niet – en tegelijkertijd: zo groot en zo veel was het ook. Na een leven vol bezig zijn en zich druk maken, hard werken en veel verzetten, was hij terug bij waar het hem in wezen om ging: de mensen het dichtst om hem heen. Zijn geliefden. Na zijn dood realiseerde ik me dat hij, naarmate hij ouder werd, steeds vaker zijn naamgenoot Johannes aanhaalde: ‘Geliefden, laten we elkaar liefhebben.’

Herkent u dit. Je denkt in je leven van alles te weten en van alles te vinden, over van alles en nog wat. Je oordeelt, beoordeelt, veroordeelt. En uiteindelijk kom je tot de ontdekking dat het allemaal zo betrekkelijk is. ‘Lucht en leegte, zegt Prediker, lucht en leegte, alles is leegte.’ Een relativering van de drukte die we maken. En dat relativëren lukt beter naarmate we ouder worden.

Levenslust

Dat brengt me bij het tweede wat me opviel in onze gesprekken. Levenslust. Sommigen van u zeggen: ‘Denk niet na over de zin van het leven. Daar kom je toch niet uit. Wees bezig met zin *in* je leven.’ Dan hebben we het dus over zin *om* te leven. En dat is heel persoonlijk. Sommigen van u willen nog zo lang mogelijk doorleven. Daar bidden ze ook om. Soms heel trouw, vol overgave, elke dag. Natuurlijk, graag in goede gezondheid, maar toch, nog zo lang mogelijk leven. Anderen zeggen, ik weet het niet, hoe lang ik nog wil doorleven. ‘Laat mij maar in mijn slaap overlijden,’ zei iemand vorige week. Sommigen ervaren nog te móeten leven, terwijl ze dat misschien helemaal niet meer willen. Of zien op tegen het leven dat mogelijk komt. Een leven vol gebreken, zonder controle. ‘Ik moet er echt niet aan denken dat ik...’ en dan komen voorbeelden van afhankelijkheid van anderen. En toch, soms blijkt het net anders te liggen wanneer het echt zo ver is. Dat je niet meer kunt doen wat je gewend was te doen, dat je minder zelfstandig bent – en toch door blijkt te willen gaan. Levenskracht en levenslust, het zijn wonderlijke fenomenen.

Zin om te leven. De vreugde van het leven. We lazen erover in Prediker. ‘Het bestaan is leeg en vluchtig en je zwoegt en zwoegt onder de zon, *dus geniet op elke dag*. Het is het loon dat God je heeft gegeven.’ We krijgen loon van God voor al ons gezwoeg, maar dat loon moeten we wel zelf consumeren. Het bestaat uit genieten, elke dag. Het is dus,

Museumpark 3 3015 CB Rotterdam
010 4360543 rotterdam.remonstranten.nl

emonstranten Rotterdam

calvinistisch gesproken, ook de bedoeling dat we genieten. 'Gij zult genieten!' Volgens sommigen het Elfde Gebod. Er zelfs een Belgisch speciaal bier met die naam. Maar genieten is niet af te dwingen. Het is een houding – een openstaan voor de vreugde en de schoonheid van het leven. Het is ook een gave, het is een geschenk wanneer dat 'voluit genieten' ook werkelijk lukt. Dat is genade. Misschien is vreugde scheppen in het leven wel de ultieme uitdrukking van dankbaarheid voor het geschenk van het leven – blij zijn *dat* je leeft. 'Geniet op alle dagen van je leven, die God je heeft gegeven.'

Rijkdom

Het derde wat me opviel gaat over rijkdom. Nu denkt u misschien: oh, daar is 'de bontjassenkerk' weer! Geen zorgen, ik bedoel geen materiële rijkdom. Maar eerst nog even dit, een zijstap. Niet zozeer over u, maar over het werk van een predikant. U weet het waarschijnlijk allang, maar voor mij was het echt een ontdekking: een dominee doet bijzonder weinig – en dat is heel hard werken. Zeker voor iemand als ik. Ook op zekere leeftijd nog immer ambitieus. Ik ben gewend om in oplossingen te denken, en die ook aan te reiken. Maar helaas, er zijn geen oplossingen op geestelijk gebied. Het enige wat ik kon brengen was kinderlijke nieuwsgierigheid. U mocht alles zeggen, en ik probeerde er helemaal niets van te vinden. Tegennatuurlijk bijna. U beschreef waar u blij van wordt, waar u tegenop ziet, waar u met gemengde gevoelens op terugkijkt, en hoe u vooruit kijkt. Kortom, u vertelde verhalen en zette daarmee voor uzelf een deel van uw leven op een rij. Uw geestelijk leven. En ik luisterde, en noteerde al uw geestelijke rijkdom. En wat een rijkdom heeft u vergaard in de loop van uw leven.

Als we het over rijkdom hebben is het maar een kleine stap naar Job. Ook omdat uit uw verhalen naar voren komt: je gaat er niet over. Daarom moest ik vaak aan Job denken. Het Bijbelse verhaal met de universele boodschap. Job die het ongelofelijk voor zijn kiezen krijgt. Hij zit van top tot teen onder de zweren, en krabt zich met een potscherf. Wat hij meemaakt dat gun je niemand. En toch gebeurt het ons allemaal. We krijgen allemaal ons deel. 'Ieder het zijne.' Het is niet anders. Job valt uit tegen zijn vrouw: 'Zouden wij het goede van God ontvangen, en het kwade niet?' De vraag is: hoe ga je om met het lot? Je gaat er niet over. Er zijn hogere machten aan het werk in ons leven, en we hebben er geen idee van. Er gebeuren dingen waar we niet bij kunnen, onredelijke dingen – ogenschijnlijk zonder rede of reden. Waardoor je je machteloos kunt voelen. Boos ook, oneerlijk

Museumpark 3 3015 CB Rotterdam
010 4360543 rotterdam.remonstranten.nl

remonstranten Rotterdam

behandeld. 'Waarom ik?' kun je dan uitroepen. En als je geluk hebt is er iemand in je buurt die dan terug durft te zeggen: 'Waarom jij niet?!'

Confronterend, en wel zo eerlijk. Aan het einde van het boek wijst God Job er fijntjes op dat hij werkelijk geen idee heeft: 'Waar was jij toen ik de aarde grondvestte? Vertel het me, als je zoveel weet.' En zo zijn we weer terug bij het begin: we weten het niet. En dat stemt nederig. En dat is nadrukkelijk iets anders dan onderdanig. Daar zijn Remonstranten ook niet zo goed in. Veel te zelfbewust. Het is eerder een realistisch besef van onze betrekkelijkheid. En tegelijkertijd het besef van Psalm 23: 'De Heer is mijn herder. Het ontbreekt mij aan niets.' Zoals een van u zei: 'Door mijn leven heen ervaar ik dat er is wat ik nodig heb.' En dan past dankbaarheid.

Dankbaarheid

Ik ben ook dankbaar. Dankbaar voor de kans die ik hier kreeg. Voor zover het een moeite was, het was meer dan de moeite waard. Want u bent de moeite waard. We zijn per slot allemaal de moeite waard. Allemaal 'Kinderen van God'. Gelijk voor God. En misschien is wel het belangrijkste wat ik bij u leerde: Oordeel niet. Oordelen in de zin van veroordelen. We doen het zo snel. Het helpt ons om de wereld te ordenen. We doen het bijna automatisch. Het zal wel biologie zijn. Maar we zijn geen dieren. We zijn mensen. En zoals Jacobus vraagt: 'Wie ben jij om je naaste te veroordelen?' Laat het oordeel maar aan God over. Of zoals Lucas schrijft: 'Oordeel niet, dan zal er niet over je geoordeeld worden. Veroordeel niet, dan zul je niet veroordeeld worden.'

Maar ik mag toch wel wat vinden? zult u zeggen. Natuurlijk mag u ergens iets van vinden. Maar de vraag is of u een ander daarmee lastig moet vallen. Zoals Paulus aan de Romeinen schreef: 'Laten we elkaar daarom niet langer veroordelen, maar neem u voor, uw broeder en zuster geen aanstoot te geven en hen niet te ergeren.' En wanneer u toch iets kwijt wilt, dan kunt u uw predikant daarvoor gebruiken. Om u uit te spreken. Om te vertellen wat u dwars zit. *Get it off your chest*. Letterlijk, haal het van uw borst – die benauwende druk. Hartpatiënten weten wat ik bedoel. Bevrijd jezelf, en spreek je uit. Bidden helpt, hebben een aantal van u mij verzekerd. En ik voeg er graag aan toe: misbruik uw dominee om uzelf te bevrijden van wat u dwarszit. Daar is ie voor – hij doet toch niets, zoals we zojuist constateerden (!) En u zult merken, daarna bent u minder gespannen, minder opgejaagd.

Museumpark 3 3015 CB Rotterdam
010 4360543 rotterdam.remonstranten.nl

remonstranten Rotterdam

Je uitspreken geeft rust, het lucht op. Mijn moeder, zelf hartpatiënt, hield op met praten tegen de gereformeerde dominee – omdat ze dan een preek terug kreeg, waarin het niet meer over mijn moeder, maar over zijn orthodoxe opvattingen van de dominee ging. Godzijdank, de tijden zijn veranderd. En de God van de Remonstranten kan tegen een grapje.

Liefde

Tenslotte. 'Laten we elkaar liefhebben'. We lazen het in de Eerste Brief van Johannes. Een oproep tot liefde. Misschien wel de clou van het Nieuwe Testament. De liefde voor God, de liefde van God en de liefde voor elkaar. 'Liefde doet liefde ontstaan', zoals een van u zei. 'Positiviteit blijkt positiviteit te genereren,' zoals een ander zei. We hebben die liefde bij ons. De liefde die Jezus Christus ons voorleefde. Die liefde is ons gegeven. Voel u vrij om in die liefde te leven. 'Het is een geschenk van God,' zoals Ramses Shaffy zong. Gebruik die liefde. De hele dag door. Stelt u zich eens voor. Wij leven hier in een veld van liefde. Alles is liefde, wij zijn liefde. Zo bezien moet je je best doen om je niet liefdevol te gedragen. Elkaar niet te 'dienen in liefde'. We zijn per definitie liefdevol. Dat kun je ervaren als je iemand echt in de ogen kijkt. Werkelijk contact maakt. En in dat contact met die ander ineens de Ander kunt ervaren – de Ander, met een hoofdletter A. Dan is God onder de mensen. Dat zijn de momenten van verbinding. Van wezen tot wezen. Dat is wezenlijk. Dan ontstijgen we even het aardse gedoe. En weten we dat er meer is, ook al kunnen we het niet benoemen.

Amen.